

A BATYUS ZSIDÓ LÁNYA

ELBESZÉLÉS

1871

BEVEZETÉS

Legeloször is látszik egy virginia-szivar, s ahol ez a virginia-szivar végzodik, ott kezdodik az esküdt úr, függoleges vonalban lefelé, négy és fél lábnyira, fölfelé pedig másfél araszra, mi világosan mutatja a középtermetet és a lopótök hosszúságú fot, melyen illo rendben vannak elhelyezve a teens esküdt úr szépségei: két savószínű szem, egy vörhenyegest játszó orr, mely alatt vékony tavalyi bajusz szégyenkezik lekonyuló végeivel. Ez az audiat Béla.

A másik asztalnál apró fiatal ember ül élénk, pajkos szemekkel, bozontos hajjal, suru körszakállal s azon nevezetes tulajdonsággal, hogy akkor fekszik le, mikor a többiek kelnek, s akkor kel, mikor a többiek fekusznak. Egyébiránt elméletben igen szolid fiú, csak a gyakorlatban szeret kirúgni. Ez az amice Ferenc.

A harmadik esküdtet nem látjuk a hosszú, sajtáságos kinézésu teremben; odakint csavarog valahol a Kati ablaka alatt, de azért úgy kell venni, mintha o is ott ülne asztala mellett és anekdotázna a többinek. Amikor nincs itt, akkor is itt van. Az esküdteteket csak együtt lehet képzelni; azért, hogy az egyik másuva keveredett, ehhez a játékkártyához tartozik mégis. Azt nem lehet innen eldisputálni. Ez a legfiatalabb esküdt a Kálmán öcsénk. Arca magyaros, erosen jelzett vonásokkal, ajkain folytonos vigyorgás ül, ajkai között pedig folytonosan hosszúszerű pipa lóg.

A helyiség a gy...i szolgabírói iroda, a csirkepörök magazinja, hol a napidíjak sovány szelleme lebeg védangyalként az összehalmozott akták fölött, miket az esküdt urak »folyamatba vettek«, mi annyit jelent, hogy minden félévben András hajdú által lekeféléttetik róluk a port.

Az iroda egy eloszobából nyílik, hol az öreg náthás iktató rajzolgatja be számszerint a pöriratokat, olyan fontos ábrázattal, mintha legalább is a »vörös könyvet« szerkesztené.

Jobbra az ablak mellett a becsületes András hajdú állítgatja ki a »vétjegyeket«, diplomatikus mosolygással hunyorítva egyet-egyét az asztal alá rejtett pálinkás butykosra, pedig az az oka, hogy olyan görbén csinálnak a betuk.

Bezzeg, az irodában egészen más élet foly!

Ott is ékeskedik ugyan egy cilinder bor a Béla esküdt ablakában virágcserep helyett, de mit ér az, mikor a nyílása szorosan be van pecsételve, világos jelül, hogy ez a »tiszteletbeli« cilinder »corpus delicti«-t képez valamely bunügyhöz.

Béla esküdt az elso napokban alig bírta magát megtartóztatni, hogy föl ne törje róla a pecsétet; de abbeli félelmében, nehogy a másik két esküdt igya meg elole a bort, azt hazudta róla, hogy »ecet«, és ezt annyiszor elmondta már, hogy most maga is komolyan hiszi, miszerint ecet van benne.

Béla azóta nyugodtan alszik és nem sóhajt többé, mikor savószín szemének tekintete a palackra téved.

Mint mondanám, az irodában egészen más élet van.

Az eloszobai lassúságot itt valóságos gyorsaság váltja föl. Az ítéletek teremnek, mint a gomba. Az amice Feri tolla rohamos gyorsasággal perceg a papíron, az audiat Béla, mialatt balkezével a fületövét vakarja, azalatt is ír a másikkal, s aztán ha már összevissza vakarta feje minden részét, kackiásan a mellényzsebébe dugja mutatóujját, mintha azt akarná mondani a föl s alá szaladgáló ügyvédnépnek, hogy: »onnan ered az igazság«.

Aki az esküdtek e kivételes szorgalmát észleli, ha csak egy cseppet okosabb ember valami tudós akadémiái tagnál, rögtön rájön két dologra: hogy vagy pénzük nincsen, vagy otthon van a szolgabírájok, mert ha e két eset közül egyik sem állna, akkor - mint rendesen - a rab orizetére hagyatnék a »Tekintetes Hivatal«, ami már csak azért sem válnék az igazságszolgáltatás kárára, mert Stofi fiskális világosan bebizonyította, hogy a tekintetes bíróság csak akkor nem tesz rosszat, mikor semmit sem tesz.

A semmittevés legszebb tulajdona egy mai szolgabírói hivatalnak.

És ebben az a szomorú, hogy - majdnem igaz.

Hanem akkor nincs is külön három esküdt nagy Magyarországon, mint a mi hoseink.

Ott van például Kálmán öcsénk, ki két hónapig írt le egy tizenhárom soros másolatot.

Ennek rötségét csak Feri esküdt múlja fölül, ki sohasem szokott fizetni senkinek semmiért, csupán abból az egyszeru okból, mert röstell a zsebébe nyúlkálni.

Kéry Béla kivétel; o már szeret dolgozni, de csak józan állapotában. Persze, az az ostoba szerencséje van, hogy sohasem jut józan állapotba.

Pedig milyen szolid embernek látszik!

Csakhogy Stofi fiskális megint azt állítja: »a látszat csal«.

És Stofi fiskálisnak most is igaza van, mert nem feketének látja-e az ember az o haját is, pedig hát harmadéve még fehér volt?

»Oszülés visszafelé!« - amint magát elmésen szokta kifejezni. Mert ha az embernek egy nap alatt meg tud a haja fehéredni, miért ne tudna megfeketedni is egy nap alatt?

A természet nagy prókátor, elegzekválja az ember hajának feketeségét, de vissza is adhatja, mert ezen egzekúció ellen nem nehéz apellálni Török József gyógyszerészhez (Király utca 7. sz. alatt). Stofi bácsin ugyancsak nem fog ki a természet, de még az ido sem. Mintha az is megijedne a legszajásabb prókátortól és nem merné végigszántani a maga barázdáit érdemes ábrázatján, nehogy birtokháborítási perbe keveredjék. Pedig bizony körülbelül a hatvanhoz jár már közel Stofi bácsi, s még olyan helyre legény most is, mint mikor Snapsz Augusztinnal viaskodott valamikor az ötvenes években, amint ezt már leírtam valahol.

Mert hát belekezdhetek én akár a sziámi ikrek életleírásába, mégis csak belekerül abba a mi Stofi bátyánk. Én nem tudok anélkül írni. Itt ül a tollam tetején; hallom, hogy hümmög, mikor valami neki tetsző dolgot leírok; látom, hogy markol üstökébe, mikor humorizálok; érzem, hogy nyakamba csimpeszkedik és fülemben dörgi: »én most magát bepörlöm, ha ki nem egyezik velem!«

Én pedig ki nem egyezem vele soha, hanem ezután is szorgalmasan le fogom írni viselt dolgait: hadd maradjon meg az emléke - magnak.

A ZSÍROS PÖR DEVALVÁLÓDIK

Íme, most is ott ül a Feri asztala előtt egy kopott szalmaszéken, melynek negyedik lába már régen a kandalló gyomrában hamvadozik; hosszú lábait kinyújtja a messzeségbe, s görbe botjával nagyokat döfköd a padozatra.

Minden döfés új gondolat.

- Hüüm! Feri barátom! A mai igazságszolgáltatás hasonlít a prófunthoz: nem lehet megemészteni.

- Mert sótalan. Az ügyvéd urak nagyon kevés sót adnak hozzá.

- Üm... hüüm, maga nagy ember, Feri barátom!... Tudja, ezt nem azért mondom... Szegény Stuchec!

Stofi bácsinak az a tulajdonsága van, hogy nagyon szaggatottan beszél; sok jó gondolat kóvályog a fejében, de azoknak csak egy részét mondja el, azon hitben, hogy a többit is elmondta; ezért valami hézag vehető észre gondolatmenetében, s mondatai többnyire összefüggéstelenek.

Ebből magyarázható meg az a keringő rágalom, hogy a Stofi bácsi negyedik kerekének imitt-amott megpattogzott a ráfja.

Hanem azért minden hóbertossága mellett is jó fiskális, s annyi szorgalommal, szívóssággal és furfanggal viszi ügyeit, hogy méltán megérdemli a dicséretet.

Sásdy Feri beszéli, hogy egyszer elodázni akarván egy árverési terminust bizonyos ügyben, melyben ő volt a végrehajtó bíró, azt a cselet használta, hogy midőn Feri már éppen a foganatosításhoz akart fogni, hatalmas hangon közbekiáltott:

- Mielőtt ezen ügyet elintézhethetnek, fölkérem a végrehajtó bíró urat jelen okmány átolvasására!

S azzal egy iratot nyújtott át Sásdynak, mit az mohó kíváncsisággal fogott kezébe s leüté róla a porzót, hogy jobban olvashassa.

Abban a percben azonban rémítő szemfájás rohanta meg úgy, hogy ordított, mint a vadállat, s nem maradt egyéb hátra, mint rögtön kocsira ülni, fölfüggeszteni az árverés terminusát s hazavitetni magát Gy...ra az orvoshoz.

Az orvos azt mondta, hogy ez vértolulás következménye és praescribált ellene seidlic-port.

Csak évek múlva sült ki, hogy Stofi bácsi paprikával hinté meg porzó gyanánt az átolvasandó irományt.

Ehhez hasonló eszközökkel nyerte meg a Ruzsicsek contra Gelbstein-féle ötezer forintos pört is. Ötezer forint pedig nem tréfadolog, kivált ha a kliens felét odaígérte a prókátornak. Az egész városban híre futott a Stofi úr harmadfélezer forintjának; a meglazult hitel kezdett emelkedni, a kellnerek nagyobb udvariassággal köszöntek s két gyertyát tettek arra az asztalra, amelyhez este leülni méltóztatott, a három esküdt az eddigi »Stofi bácsi« megszólítás elé még egy »kedves« szót ragasztott, Sramko fiskális - Stofi úr ellenlábasa - pedig meghosszabbodott ábrázattal járt-kelt az utcákon és elbeszélte mindenütt szokott tót dialektusával:

- Végre renomé!... A Stofi nyert el előttünk babirt, mind hozá jün most kliens, kinek van jó ködmen. Mi töbi prokurator mehetünk pokol ambitusába.

Mikor már Sramko fiskális minden »apellata forum«-ból kifogy, ezt szokta emlegetni. Egyszóval, az ötezer forintos pör megnyerése nagy szenzációt gerjesztett. Csak az volt még a kérdés: van-e elég jó ködmene az alperesnek?

Majd meglássuk! Ma van a »terminus«.

Stofi bácsi tehát azért jött most az irodába, hogy a törvényszék által a végrehajtás foganatosításával megbízott Sásdy esküdtet az odakint álló kocsiba ültesse.

Egyébiránt ma nagy nap van, hadd jöjjön mind a három esküdt. Lesz dinomdánom az úton, még a szomszéd vármegyében is megérik.

- No hát mehetünk! - szólott Feri esküdt nagy lélegzetet véve, miután a legnagyobb tehertol menekülendo, tollát az asztalra vágta.

Béla esküdt kapott a szép szón, egyet rántott ómódi kék zekéjén, kivette zsebébol tarka zsebkendőjét, melynek négy csücskében le van pingálva Napóleon arcképe, leporolta vele cipoit és azt mondta o is:

- Mehetünk! De hol van Kálmán?

- Majd összetalálkozunk vele a piacon.

Öt perc múlva már ott ült a három nevezetes személy az öreg, zöld bárkában, melyrol az a hír kering a városban, hogy Mátyás király csináltatta valaha hintónak, de kényelmetlen volta miatt odaajándékozta Stofi bácsi egyik osének.

Hej! ha akkor tudta volna az igazságos király, mennyi igazságtalan processzus szállítatik majd szanaszét valaha e kocsikulés ládájában, inkább csináltatott volna belole tyúkólat.

No, de csakhogy megvan a bárka, s egyéb sem kell hozzá, mint hogy a két sovány fogadott gebe elszállítsa.

Neki is fohászodik a kocsis s olyan szilajat vág oldalbordájára a fakó lónak, hogy ha esze volna, mindjárt megszólalna tole, hogy hát tulajdonképp nem o az egzekválendő.

Egyet gondolkozik elobb a két pára, mielőtt lassú, meggondolt lépéssel előre kezdené lábait rakni, melyek közül egyiknek a hátulsó, másnak az első bal lába rongyokba van pólyázva, ami lónyelve annyit tesz:

»Ha ti vinnétek minket!«

A piacon csakugyan találkoztak Kálmánnal; éppen Sramko ügyvéddel ment karonfogva.

Stofi intett neki, s az csakhamar ott termett az eloulésen, Béla mellett.

Sramko azalatt a lovak elé állt, csodálatos jeleket és varázslatokat csinálva botjával a levegőben, miközben dühösen morogta:

- Mentek keresetre, úgy-é? No egy legyet se találjatok, kívánom tiszta szívemből!

Hanem azért Sramko átka dacára is elindultak s illo tiszteletnyilvánítások között haladtak a forró augusztusi levegőben. Az emberek borzalommal vették le süvegüket mindenütt a zöld bárka előtt. Mindenki tudta már, hogy a vármegye ostorai ülnek benne. Ugyan kinek a hátán csattannak meg? Minden jó lélek dicséri az urat!

Kéry Bélának egy kulacs függött a nyakában; a Kálmán gyerek a pipájával bajlódott, kinek különben is az a tulajdonsága van, hogy amikor nem pipázik, örökké káromkodik, de minthogy örökké pipázik, tehát sohasem káromkodik. Ilyen módon aztán jó keresztény.

Stofi bácsival csak Sásdy Feri beszélgetett:

- Hja... hja! Stuchec szolgabíró korában még másféle világ volt! - sóhajtott Stofi bácsi. - Az volt ám a szolgabíró... isten nyugosztalja meg! Akkor volt még egy kis igazság: most már kivesszett a gyöke is. Szegény Stuchec!

Stofi úr mindig visszasóhajtott a Bach-világ után.

- Sose búsuljon, kedves Stofi bátyám, majd fordul a világ megint.

- Mit ér az? hümm... mikor én már kifordulok a világból?

- Ej, dehogy! Hiszen még jól néz ki, s nem is valami nagyon öreg.

- Igen ám, de mikor a szívem reped meg.

- A szíve? - csodálkozott a fekete esküdt.

- Üm... üm! Cudar idöket élünk. Hogyne repedne meg a szívem, mikor olyan dolgokat értem meg, hogy harminc forint munkadíjamat négy forintra szállítja le a bíróság? Higgyc meg, kedves Feri öcsém, szeretnék a koporsóban feküdni.

- Hohó! - ordított fel egyszerre Béla esküdt. - Megállj, kocsis! Te meg, Kálmán pajtás, találd el, mit is mondott csak a kabai asszony?

Kálmán öcsénk olyan jól ismerte Béla egyetlen viccét, hogy nem sokat gondolkozott a kabai asszony híres mondásán:

- Hátha innánk?!

- Helyes, csakugyan azt mondta. No hát szálljunk is le, mert már az én kulacsom oly üres, mint valami...

- Vezércikk! - egészíté ki Kálmán.

A beszélgetésbe merült esküdt és ügyvéd fölpillantás nélkül is eltalálta, hogy a »kuruci« csárda előtt állnak, ahonnan még a Gelbstein Dávid lakóhelye körülbelül három órányira fekszik.

- Nem bánom, ha le is szállunk! - szólott Stofi bácsi, hosszú lábait egyenkint rakva le a csészáról. - Megiszom egy feketét.

Azzal kivette a tubákpikszisét a zsebéből, szépen megsimogatta körös-körül az orrát, azután hagyott neki szippantani egyet. Nagyon udvarias ember volt - az orra iránt.

A »kuruci« csárdában jó hatgarasos bort szoktak mérni, természetesen, »ma pénzért, holnap ingyen«, melyért azonban úri embertől húsz krajcárt is elkérnek. Bezzeg, Stuchec szolgabíró korában minden korcsmaajtón kifüggesztve kellett lenni az árjegyzéknek, akkor még nem csalhatott a zsidó. Szegény Stuchec!

A korcsmáros szívesen fogadta az úri vendégeket s behozott négy darab Cinkotát nem látott karcsú iccés üveget, tele jó zsélyi borral, melyet kemény téli idoben fonszámra szoktak árulni.

- Vigye vissza az egyiket - szólott az ügyvéd - én csak feketekávét iszom.

Stofi bácsi tizenháromszor szokott napjában feketézni, attól olyan fekete a lelkiismerete. (Ezt a viccet egyébiránt Kálmán csinálta, mosom kezemet a becsületsértési pör elol.)

- Nem lehet! - mondá a fekete esküdt. - Igyunk bort. Bíróilag lemarasztalom ennek a palacknak megivásában.

- Makacssági végzés terhe alatt! - fódzogatta ki Béla.

- Üm... hüm. Isten neki, hüm... Legalább jobban elalszik tole az ember lelkiismerete így az egzekúció előtt.

A hosszú asztal mellett, mely a korcsma egyedüli bútorzatát képezé, a teens urakon kívül még egy öreg zsidó ült, arcán ezer ránc látszott, fehér haja és szakálla egészen patriarkális kinézést kölcsönzött neki, batyuja lelógott a hátáról, sípja a nyakán függött egy kócmadzagon. Ugyanaz az alak volt, akit úton-útfélen látunk: félbugyogója be van gyurve a csizmaszárába, a másik fele pedig leeresztve.

Stofi bácsi ismert természeténél fogva belekötött a »jakhec«-be, amint o nevezé a zsidókat.

- Nos, öreg, hogy megy a »gseft«?

Az öreg zsidó szomorú arcát az ügyvéd felé fordítja.

- Nagyon rosszul, tekintetes uram! Az emberek nagyon rászoktak a boltokra. Szegény batus zsidó egész nap elmászkal, míg egy rézgyurut elád. Nincsen kelete a portékának. A magyar ember olyan rongyos, hogy már rongyai sincsenek.

Stofi úr jónak látta kivenni burnótszelencéjét. Az a jó gondolat megér egy szippantást, hogy olyan rongyos a magyar ember, miszerint rongya sincsen. Stuchec idejében még nem volt ilyen.

- Hová való maga? - kérde a zsidótól. - Lakik valahol?

- Csernavodán.

- Hüm... üm... Éppen oda megyünk mi is. Ismeri Gelbstein Dávidot?

- Hiszen éppen magam vagyok az!

Stofi úr kezébol kiesett a tubákpikszis. Úgy fölugrott, mint a gumilabda, megragadta a zsidó nyakát és a fülébe ordított:

- Hazudsz, jakhec!

A három esküdt összenézett és elmosolyodott, Gelbstein Dávid pedig nagy szemeket düllesztett ki a csodálkozástól.

- Nos, én nem bánom, nem vagyok hát Gelbstein Dávid, hanem vagyok Rothschild Salamon, ahogy a tekintetes úr parancsolja.

Az ügyvéd elmosolyodott, és nem jött alkalmas szó az ajkaira.

Lábas Kálmán pedig mosolyogva dünnyögé:

- Fogott rajtunk a Sramko fiskális átka.

A kis fekete esküdt fürkészoleg fordult a zsidóhoz:

- Magának volt pöre Ruzsicsekkal?

- Igenis, nekem, csokolom kezét-lábát! Régi, nagyon régi pör az, még szegény megboldogult Áron bátyám életében kezdődött. Most ránk mondta az ítéletet a teens vármegye, csakhogy a bátyám ellen már hiába pörlekedik, nem tud már az arról semmit.

- Fizetodik a hagyatékából! - szólt Feri esküdt. - Ki örökölte összes vagyonát?

- Én! - mondá Gelbstein. - Egyébiránt anélkül is elvállalnám az o részét.

- Derék testvér! - dörögé Stofi úr.

- Hova lett bátyjának ezen összes vagyona? - kérdezősködék Sásdy.

- Megvan!

Stofi úr kezdett szabadabban lélegzeni. Eszébe jutott, hogy a lapokból olvasott olyan cinikus emberekről, akik ezeket bírják s mégis rongyokban járnak. Hüüm, üüm, a látszat csalhat.

- Tehát csakugyan maga Gelbstein Dávid? Üüm. Nos, jól van hát. Van-e elegendő készpénze? Mi magát megüünk most egzekválni ötezer forint s járulékai erejéig.

Az öreg zsidó hangosan elkacagta magát. Nagyon tetszett neki az a humorisztikum, hogy ot egzekválni akarják.

No, hanem most kellett volna Stofi bácsit megnézni, olyan kék lett dühében, mint az érett szilva. Még így meg nem sértette soha senki. Egy ember, akit o ötezer forintig akar megnyúzni, azzal felel, hogy elkacagja magát.

De hátha ez a nevetés csak »móka«?

- Hiába röhög, barátom. Nem oda Buda! Az ötezer forint felét ön, a másik felét bátyja tartoznék fizetni; de önök egyetemlegesen mindenik a másikért is vannak elmarasztalva. Úgy ám! Fölösleges hát mókázni. Lássuk csak, miből áll tulajdonképpen bátyjának ezen összes vagyona? Üüm. Úgy ám!

Az öreg zsidó egészen elkomolyodott.

- Itt van az egész vagyona a nyakamban. Ez a fütyülo.

A batus zsidó komikus mogorvasággal mutatott a nyakán lógó garasos sípra, melyen évek óta fütyöli ama összhang nélküli nótákat, melyek olyan jól tolmácsolják az o érzelmeit.

Az a fütyülo az o legkedvesebb barátja, elválhatatlan útitársa, melynek elpanaszolja, hogy odahaza három árva nyöszörög kenyérért; vegyetek emberek, fehér zsinórt, fekete zsinórt, fehérítot, pirosítot, rongyért, kócért, egy karaj kenyérért.

A síp olyan szomorúan nyöszörög, mint az éhes gyermekek otthon.

Hanem mikor aztán - ha nem csurran, csöppen - egy pár garas lóbálódzik a batus zsidó zsebében, a falu utolsó házánál megváltozik a síp monoton hangja, valami vidám kifejezést nyer a dallamtalan fütyülés, mintha az öreg zsidó lelke költözött volna bele és azt kiáltaná a síró gyermekek elé: »Csöndesen, Szálilében, Mojsilében!... Meg nem haltok mára éhen. Puha kenyér, vöröshagyma... csöndesen!«

A vén zsidó odébb ballag az úton. Az utolsó ugató kutya is már messze elmaradt tole. Sot a távolból a szomszéd falu házai pislognak feléje. Újabb remény kel szívében. Lelke elandalog a nagy gseftek történetén: mikor egy milliót nyert egyszerre Kupferkohl Ábrahám, vagy mikor Kohn Izrael a foispán jobbán ült a hintóban, pedig Kohn Izrael is szegény ördög volt valaha. Elmereng sokáig a börze csodaszeru titkain, melyet csak ismerni kell, hogy az ember meggazdagodhassék. És akkor újra a fütyülot emeli szájához és újra változik a hang, vidám és csapodár lesz. Az ember szinte hallani véli: »höher Péter, höher Péter«!

Ilyen nagy kincse a zsidónak a garasos síp; de persze, Stofi fiskális nem bírja azt felfogni.

A három esküdt is hangosan röhögi el magát, hogy az összes vagyon egy garasos füttyülo. Abból ugyan nem futja ki az ötezer forint. Most Stofi bácsi mehet, ahová Sramko ügyvéd indult: a pokol ambitusába.

Bezzeg, ha oda menne, tudom, hogy magával vinné a zsidót is, hogy belökhesse az ambitusról egyenesen az ördögök ebédlojébe. Azok talán majd kipréselhetnék belole az ötezer forintot.

Egyébiránt Stofi úr sem mai gyerek már, akit minden bolond szó vagy külsőség tévútra vezethessen. Olyan pápaszeme van neki, mely a letaroltnak látszó mezon is meglátja a kalászt és a sarlójával le is tudja szedni.

- Tyu! Milliom ördög! - pattant föl az ügyvéd. - Engem nem tesz bolonddá! Hamar kocsira, fiúk, hogy Csernavodára érjünk estig! Lódulj te is, jakhec, oda a kocsis mellé!

A vén Dávid felvászorgott a bakra, megsimította izzadó homlokát, mintha a ráncokat akarná markos tenyerével lemángorolni; aztán egy vöröshagymát vett ki a bo manchester bugyogó zsebéből, kettészelte egy a mellény zsebéből kihúzott rozsdás bicskával, visszahajolt a kocsikulésen és az egyik felével megkínálta Sásdy esküdtet.

Sásdy bámulva nézett a batyus zsidó kifejezéstelen arcára és azt mondta:

- Köszönöm, öreg úr, nem eszem.

Kálmán és Béla mosolygó pillantást vetettek Sásdyra, mintha mondták volna: »ennek a vén zsidónak nincsen esze«!

Ferenc visszatekintett rájuk és - nem mosolygott.

AZ EGZEKÚCIÓ

Estefelé volt már az ido, midon az ominózus bárka Csernavodára ért.

Stofi fiskális az órájára tekintett és azt mondta latinul az egyik esküdtnek:

- Hüm! Baj van. Hét óra elmúlt. A törvény nem engedi meg már a végrehajtást.

- Bagatell! Egy órával vissza kell tolni a mutatót. A falu tornyán levo órának semmi köze az idohöz. Ostoba falusi óra nem numerálhat. Fiat sex hora.

És úgy lon.

Stofi ügyvéd kivette alattomban az óráját és visszatolta egy órával hátrább a köpenye alatt.

- Hüm... izé... igazítsa ki maga is, Lábas öcsém. Einmal ist keinmal. Két óra mutassa a hatot.

- Nem tehetem meg, Stofi bácsi!

A »kedves« elonév kezdett elmaradozni.

- Miért?

- Nagyon egyszeru, mert nincs óráim.

- Az ördögbe, ez fontos körülmény, nagyon fontos!

Azután megszólítja magyarul Gelbstein Dávidot, hogy hol a háza, hová hajtasson?

- Bérházban lakom, teens uram! Amott balra, a nagy akácfával szemben.

A zöld bárka ott állapodott meg.

Rozzant kunyhó volt. Mintha csak a szegénységnek akartak volna monumentumot építeni vele. Fa-fala megtámasztva két nekiállított oszloppal, a teteje - mint a részeg ember kalapja - le volt az egyik oldalára csúsztatva, egyetlenegy ablaka héber betűvel zsíros lapjával beragasztva félig; a másik felén sem volt üveg. Mit keresne itten az olyan luxuscikk? Csak gazdag ember teheti meg azt a bolondot, hogy üvegen keresztül használja a világosságot.

Az udvar benöve bogáncssal, kóróval, mintha az is mondta volna: »Minek jöttetek ide?«

Mikor Stofi bácsi megpillantotta a szegénység e kétségbevonhatatlan jeleit, rögtön beleütött lábába a köszvény.

Valami tíz percig izgett-mozgott és jajgatott, miközben egészséges lábával folytonosan rugdalta a kocsni elölését és köpködött erosen jobbra-balra.

Az esküdtek leszálltak és nézték Stofi urat. Lassankint magához tért, szederjes, kékült arca újra megkapta eredeti halaványbarna színét és fürkészo kifejezését.

Leszállt o is és a Kálmán karjára támaszkodva ballagott be a kerítéstelen udvarba.

Senki sem szólt egy hangot sem, senki sem talált hamarjában oly kifejezést, amely kellemetlenül ne érintené az ügyvédet. O maga azonban férfiúhoz illo daccal nekiment a saját sebének és föltépte:

- No, szépen megjártam! Nem ér az egész ötezer forint egy pakli gyufát.

Kivonta zsebkendőjét s megtörölte homlokát.

Béla esküdt az átelleni korcsma cégérére pillantott és épp a kabai asszony híres mondásával akarta megvigasztalni Stofi urat, midon a kunyhó ajtaja megnyílt s három gyerek futott a batyus zsidó elé.

- Megjött a papa, itt a papa!

A zsidó szomorú arca még szomorúbbá lett; szemeiben egy keseru könyu jelent meg.

A legkisebbik lányka: Lencsi átkarolta térdét, a Szálíka kabátja hátulsó zsebeit kezdé kutatni, a Mojsi gyerek pedig leeresztett karján keresztül fölkúszott a nyakába.

- Éhesek vagyunk, papa, nagyon éhesek!

Ezalatt belülről szomorú, melankolikus dallam elmosódott hangjai hallatszottak.

Hol a tündérhegedu elhaló utolsó sóhaja volt az, hol a vihar nyögte el magát s a visszhang visszaverte a szilaj hangot... A szerelem bubájos suttogása, a fájdalom lelket reszkettető lassú panasza, a szív titkos, ábrándos költészete, mindaz benne volt abban a dallamban.

A végrehajtók bámulva kérdezték:

- Ki énekelt benn?

- A legnagyobb leányom, Eszter! - szólt Gelbstein, s eroszakolt mogorvasággal rázta le magáról a rongyos, félig meztelen porontyokat, hogy a végrehajtókat egyetlen szobájába vezethesse.

Buzhódt levegője, homályos, egészségtelen szoba volt, melynek bal szögletében az ágyon beteg vénasszony nyögött. Sárga arcán le volt festve a halál névjegye. Látogatást tesz nemsokára.

Az egyetlen ablaknál tizenhat-tizenhét éves leányka varrogatott. Ki tudja, mit? Talán szemfödöt az - anyjának!...

És milyen leány!

Egy angyal a régi bibliai történetek korából, egy megtettesült tündérrege az ókorból. Nagy, fekete szemei vannak, mint az éjfél, karcsú, délceg termete, mint a libánusi pálma, hosszú, fekete haja, szép, tojásdad arca, nemes keleti vonásokkal, gyönyörű korál ajkakkal, szép szabású sással.

- Ah! - kiáltott föl Stofi bácsi meglepetve.

A három esküdt összenézett s a Kálmán gyerek azt mondta félhangosan:

- Istenügye, szép!

A zsidóleány kíváncsian pillantott az elegáns úri emberekre; el nem tudta képzelni, mit keresnek itt? Alkalmassint doktort hozott a papa - szegény mamának.

Stofi úr gondolkozva járkált föl s alá, hiúzsze csakhamar bejárta s megbecsülte a szoba bútortatát.

Egy ócska, festett almáriom, megérhet négy forintot, egy piszkos tükör egy forint, egy kihúzó szekrény két forint, egy asztal egy forint, a két ágyat le nem lehet foglalni, tehát összesen nyolc forint.

Sásdy Feri leült az egy forintra becsült asztalhoz és kiterjesztett egy ív papírost, hogy a »kielégítési végrehajtási jegyzőkönyv«-et fölvegye.

Stofi bácsi kinyitni kérte a két szekrényt.

- Nyisd ki, Eszter! - szólt Gelbstein.

Nem nagy fáradságába került, csak ki kellett húzni. Mi az ördögnek lettek volna bezárva? Csupán néhány darab elrongyolt női alsóruha lézengett a fiókokban.

Stofi bácsi néhány percig bosszúsán turkált összevissza mindent, aztán diktálta Ferinek:

- Írja föl ezeket a ruhákat!

- Nem lehet, nem írom föl! - szólt Sásdy határozottan, - a törvény kiveszi a nők szükséges ruházatát.

Gelbstein és Eszter hálás tekintete jutalmazta a fekete esküdtet.

Stofi úr kivette tubákpikszisét és szippantott:

- Ezer ördög! ne írjon föl semmit, írjon föl tehát teljes vagyontalanságot.

Stofi bácsi arcán arra a szóra: »teljes vagyontalanság«, kiütöttek az izzadtság harmatcsöppjei a festett hajáról a fekete festéket lepotyogtatták a homlokukon keresztül, csinálva rajta szabálytalan csíkokat.

Most már a hálás tekintetek Stofi úr felé fordultak.

Feri esküdt felkelt a székről és kikereste az ügyvéd kezét valahonnan nadrágzsebéből, és melegen megszorította.

- Hümm, ümm! Úgy látszik, félreértetek engemet. Valóságos skandalum. Azt hiszik önök, hogy sült bolond vagyok? Tévednek, nagyon tévednek! Gelbstein Dávid nem fizethet, tehát Gelbstein Dávid a végre nem hajtható összegre vonatkozó felerészét az adósok börtönében üli le. Ez az igazság!

Az öregasszony szívszaggatóan kezdett nyögni; Gelbstein odatántorgott haldokló felesége ágyához és belezokogott ő is a három kis poronty harmóniátlan sivalkodásába; Eszter összekulcsolta keblén apró kezeit és mereven nézett ki az ablak lyukán, Feri pedig háttal fordult Stofihoz és nem nézett sehova.

Csak Kálmán gyerekekre nem hatott a dolog, és azt indítványozta Bélának, hogy menjenek ki az udvarra egy kis »kalabriászt« ütni kettesben. Ott a zsebében a kártya. Jó katona mindig magával hordja fegyverét.

Stofi föl és alá kezdett járkálni, mutatóujját orra hegyére helyezte és huzamosan hümmögött, miközben számtalanszor szippantott a réz tubákpikszisből, melyre az igazság istenasszonya volt kipingálva, meglehetősen kacér alakban. Annyi bizonyos, hogy nem sok elegzekválni való ruha volt rajta.

- Igenis, ez az igazság: ötszáznapos börtön. Hümm!

Stofi bácsi kényelmetlenül érezte magát az általános fölindulás között, melyet ébresztett, kiment a szobából, nagy mérgesen maga után vágva az ajtót.

Eszter utána rohant s a füstös, piszkos pitvarban útját állta:

- Uram! - szólott szép, csengo hangon, melynek a fájdalom reszketo légységét kölcsönzött, - anyám haldoklik, három kis testvérem nem evett reggel óta egy harapás kenyeret. Legyen irgalmas hozzánk! Ne zárassa el atyámat, mert különben mind éhen halunk! Ki keresi meg kenyerünket? Mi lesz belolünk?

Az ügyvéd megint egy szippantást ton a burnótból.

- Ön is ember, uram! Önnek is van családja, vagy legalább volt valaha. Gondoljon rájuk, vagy gondoljon arra, ami legszentebb és hagyja meg nekünk szegény öreg atyámat!

A leány letérdelt Stofi bácsi előtt, s átkulcsolta térdét. Milyen szép volt most!

Az öreg fiskális még sohasem volt így megakadva. Még ilyen eleven replikára sohasem volt alkalma felelni. Erre nincs paragrafus az egész »Corpus Juris«-ban.

- Hüm! - hebegé zavartan. - Ne fárassza magát, kis cicus! Keljen föl, kedves! Én nem vagyok ember, hanem csak ügyvéd. Én nem gondolok semmire, csak az ötezer forintra.

Az öreg róka nagyot hunyorított szempilláival, mi annyit jelent, hogy nagy gondolat született agyában, s két kezével egyszerre elkezdett maga körül hadonászni, hogy ha el akarna röpülni a jó gondolat, hirtelen megmarkolhassa. Mogorva arcára gyöngédséget öltött, aztán megcsipkedte Eszter halavány arcát, miközben lehajolt hozzá és fölemelte.

- Tudja mit, picinyem? Egy mód van atyját a börtöntol mégis megmenteni; egyetlenegy mód.

- Ha lehetséges! - rebegé a leány.

- Az ördögbe! csakis a lehetőségrol beszélek!

- Mi az?

- Hüm, üm! Tudja mit, tubarózsám? Magácska jön be atyja helyett ötszáz napig a városba, nem a börtönbe, hanem hozzám - szolgálni.

A kisleány sokkal ártatlanabb volt, hogysen tökéletesen elérte az ügyvédet, de azért ösztönszerűleg érezte azt, amit felfogni nem tudott; lángba borult mindkét orcája, s kis kezét önkéntelenül szakítá ki az ügyvéd izmos markából.

Az agglegény mosolygott.

- Az nekem mindegy, aranyos apróságom! Maga kituno gyermek. Szereti a szüloit, példás gyermek. Tegyen amit akar. Ha jön, megírom az okmányt, hogy elállok a becsukástól. Ha nem jön, bevitetem az apját. Adok egy óra gondolkozási idot. Itt leszek a szomszéd korcsmában. Ha azt határozta, hogy eljön, keressen föl.

A leány fuldokló zokogása volt a felelet.

Stofi, mint aki dolgát jól végezte, megelégedetten ment vissza a szobába.

- No, Feri öcsém, csinálja meg a jegyzőkönyvet. Ne morfondírozzon! Írja oda, hogy semmit sem találtunk. Azaz, megálljon csak! Valami jutott eszembe, briliáns gondolat! Ma jó gondolataim vannak. Csináljunk egy kis »hivatalos viccet«, hadd egyék egy kis mérget a kliensem. Foglaljuk le juxból a jakhec fütyülojét.

Feri megvetőleg nézte le tetőtől talpig az ügyvédet.

- Minek az?

- Mint felperesi ügyvédnek jogom van azt lefoglalni, amit akarok. A kliensem előtt humorisztice akarom igazolni a vagyontalanságot. Punktum!

- Igen, de az a mesterségéhez tartozó eszköz.

- Akkor hát lefoglaltatom a szekrényeket.

Feri mérgesen freccsentette a tintát szét az asztalon.

- No, jól van, foglaljuk le hát a - fütyülot.

- Helyesen, nagyon helyesen!

Azzal odament a félig eszmélet nélkül nejeire borult zsidóhoz, s jóízu röhögéssel leakasztá a garasos sípot nyakáról, átadván azt bírői kézbe - Sásdy esküdtnék.

- Hüm, hihihi! Azért az én költségeimet mégis meg fogja fizetni a kliens.

Néhány perc múlva a végrehajtók már az átelleni korcsmában ültek, s a rozzant kunyhóból nem hallatszott ki semmi, csak a három apró poronty sírása.

Nemsokára megjelent Eszter a korcsmaajtóban, szomorú arccal, kisírt szemekkel; a hátán egy kis batyu lógott.

Stofi bácsi hamisan hunyorított szemével s sietett eléje:

- Nos, hüm... eljött, picikém? Csak csöndesen. Nem kell zajt ütni semmiből: az nekem elvem.

A kocsis jelentette, hogy be van fogva.

Stofi bácsi intett Eszternek, hogy üljön föl a kocsis mellé.

A három esküdt kérdőleg szegzé szemeit az ügyvédre; Kálmán és Béla vigyorogva, Sásdy pedig mogorván.

Hanem Stofi a három kérdo tekintetre is csak annyit felelt, hogy »hüm!«

KÖZÉPKORI LOVAGOK

Késo éjszaka értek hoseink haza. Stofi úr megállította kocsiját lakása előtt és leszállott, valamint barátságosan kezet nyújtott az esküdteknek. Béla erosen káromkodott, hogy most

neki haza kell menni; egyetlen korcsma sincs nyitva. Kálmán nagyon kíváncsi volt és fürkészte az eseményeket. Hogy jutott ide Eszter?

- Hüm! Jó éjszakát kívánok az uraknak. Kutyasötét van, mint valami tudós fejében. Bezzeg Stuchec idejében legalább éjfél után háromig égtek a lámpák. Szegény Stuchec!

Stofi bácsi sóhajtott s hozzátette:

- Jó éjszakát!

Az világos volt, hogy minél előbb le akarja rázni nyakáról az egész érdeemes kompániát. Béla visszakívánta a jó éjszakát és elindult egy korcsmát keresni. Kálmán azonban, minthogy együtt lakott Ferivel, s az nem mozdult, ott maradt. A szép zsidóleány is leszállt a kocsiról, magas, délceg termete roskadtnak látszott, nem bírta állani, oda kellett támaszkodni a kapuhoz, melyet belülről éppen most kezdett nyitogatni az agglegény egyetlen cselédje, akit alkalmasint személyes tulajdonai folytán »Ségnisz«-nek nevezett el, akinek azonban Tinta Marci volt a becsületes neve.

Sásdy odaállott a kapu elé és azt mondta Stofi bácsinak szilárd hangon:

- Én még nem akarok hazamenni, ügyvéd úr!

- Hüm! az egészen a maga dolga. Én meg már akarok.

- De én nem engedem meg!

S ezzel megfogta a reszkető leány kezét.

Stofi kikereste a kocsiban elejtett tubákpikszisét. Attól akart tanácsot kérni ebben a kényes ügyben.

- Mit akar, édes öcsém?

- Azt akarom megtudni, hogy minek jött ez a leány önnel?

- Ez meg már egészen az én dolgom.

- Nem egészen, mert azt én is akarom tudni!

Aztán a leány felé fordult:

- Beszélj el, miért jöttél ezzel az úrral?

Stofi bácsi dühös lett.

- Micsoda injuria ez? Miféle rendetlenség! Formális vizsgálatot tartani éjjel az ember ellen, a saját lakása előtt. Kikérem magamnak, esküdt úr!

Eszter görcsös zokogása közt alig tudott beszélni:

- Azt mondta ez az úr, hogy nem csukatja be atyámat, ha én jövök be helyette szolgálni. Szívesen áldoztam fel magamat szabadságáért. Ne büntessenek, kérem, engemet azért. Én azt hittem, hogy jól cselekszem. Szegény atyám, ha tudná, hogy eljöttem, talán mindjárt utánam jönne, hogy visszaváltson, de titokban jöttem el. Mert hát, én istenem, tehettem-e másképp, ha csak azt nem akartam, hogy mind meghaljunk?

- Ez aztán vastag naivság! - csudálkozték Kálmán.

Sásdy Feri arca kigyúlt a haragtól.

- Ügyvéd úr, - szólt ünnepélyes, szigorú hangon - ez nagyon cudar dolog!

Stofi úr a fejét vakarta.

- No, no, ne izéljen, öcsém! Ne bolondozzék! Nem vagyok én valami önzo ember. Nem kell mindent komolyan venni. Ez az én elvem. Aztán egy tuznél többen is melegedhetünk.

- Abból semmi sem lesz! Annál a tuznél nem fog egyikünk sem melegedni, becsületesemre mondom!

- Hogy érti azt, kedves öcsém?

- Úgy, hogy ez a leány most velem jön. Akinek kedve lenne ezt meggátolni, azzal majd beszélek én!

A magyar nyelvnek az a szép szerény tulajdonsága van, hogy az mindig veszedelmet jelent, ha valaki saját »én«-jére nyomatékokot helyez.

Stofi úr megszeppent, hanem még megkísérlé az ellenállást.

- Quid quid? Quo jure? Már miért, milyen jagon vinné el maga az én szerzeményemet?

A kis fekete esküdtbol kitört a harag.

- Azon a jagon, amely minden becsületes embert terhel a nemtele nséggel szemben.

Ezzel kezénél fogta Esztert és elindult vele.

Stofi bácsi utánuk szaladt s vidáman röhögött föl. »Jó lesz - gondolá magában - megfordítani a köpönyeget.«

- Ezer milliom ördög! - kiáltott utánuk kedélyesen - észre sem veszik a jó tréfát! Hát azt gondolják, hogy vén bolond létemre magamnak hoztam? Ej, dehogy! Mindjárt öcséméknek szántam.

Sásdy nem felelt vissza, hanem sebes léptekkel vezette Esztert a Magtár utcában lévo szállásukra, útközben megvigasztalva, hogy atyját semmi esetre sem csukják be.

Lábas Kálmán mély gondolatokba merülve bandukolt utánuk.

A két fiatalember szállása két egymásból nyíló kicsiny szobából állott, melyek közül az első hálószobának volt berendezve, a másik pedig nappalinak; levén benne három öreg szék, egy íróasztal, meg egy kopott dívány.

Feri midon hazaért, leszedte ágyáról a fölösleges ágynemut, s a nappaliban a díványra hevenyészett Eszter számára ágyat.

Eszter még mindig reszketett, mint a nyárfa, arcán pedig lázas pirosság mutatkozott. Feri megtapogatta üterét: rendetlenül vert, beteg volt. Nem csoda, a szörnyu lelki rázkódásoktól, melyeket kiállott. Nagyon ártatlan volt még, de úgy látszott, mégis bírt annak sejtelmével, hogy örvény szélén áll, hogy a sors fatális helyzetbe bonyolította. Egész élete úgy tunt föl, mint egy logikátlan cselekedet, melyrol nem is lehet tudni, hol a logikátlanság benne.

Feri bevezette a kis nappali szobába, s megmutatta neki a helyet, hol aludni fog.

Eszter mereven, némán állott meg a dívány mellett. Isten tudja, mit gondolt? Talán semmit. Mert van olyan mozzanat az emberi életben, ahol a gondolkozó-tehetség is megsibbad, az érzés megmerevedik, az ész pedig ideiglenesen szintén beadja lemondását.

Feri rácsukta volna az ajtót, de nem volt a szobán ajtó. Még valamikor tavaly decemberben futótték be vele a kályhát.

Most tehát azt tette, hogy kivezette Kálmánt az udvarra.

- No pajtás, mit mondasz ehhez a lányhoz?

- Azt, hogy gyönyöru! - felelt Kálmán. - Zsidóban ritka szépség!

Feri biccentett fejével, hogy o is annak találja.

- És nekünk ezt a leányt mégis meg kell orizni. Azt kívánja az emberség.

Kálmán megnyomkodta pipája hamuját és aztán ritka ünnepélyes hangon mondá:

- Az már igaz!

Feri meggyújtott egy gyufát, hogy annak tüzénél lássa Kálmán arcát. Az oszinteség beszélt róla.

- Ej, milyen szórakozott vagyok! azt hittem, nem ég a pipád, s tuzzel akartam szolgálni. No, nem baj! Hanem tudod mit, pajtás? Én nem bízom magamban. Értesz engem? Nagyon, nagyon szép...

- Mit! Ha valamit elhatározunk! Nemesemberek vagyunk mind a ketten.

Sásdy megszorította Kálmán kezét.

- Okosan beszélsz! Bejöhetsz.

A lakótársak visszamentek a szobába.

Akkor már hallatszott a nappaliból Eszter lélegzetvétele s egy-egy hosszú sóhajtása. Aludt.

- Eszméleten kívül van szegény! - suttogott Sásdy. - Láza van, különben nem tudott volna itten elaludni.

Ferenc meggyújtott még egy gyertyát s azután odahelyezte mind a kettőt az ajtó oszlopjaihoz a padozatra.

- Mit akarsz?

- Majd megmondom.

És levett a szegrol egy kardot, aztán keresztbe fektette az ajtó előtt, a két kísérteties lánggal lobogó gyertya közé.

- Ez a kard egy tenger köztünk és közte. Ha valamelyikünk át akarná lépni, a másiknak gondja lesz rá, hogy belefulladás abba a tengerbe. Esküdjél meg arra!

Kálmán furcsa szemeket meresztett Sásdyra.

- Fölösleges teketória, hanem azért juxból ráállok. Itt a kezem!

- Most már aludjunk! - szólt Sásdy.

De még aztán nagyon sokáig nem bírt elaludni, vagy inkább nem mert. Nagyon jól érezte magát és attól félt, hogy az álom majd elnyomja a valóságot.

A hold szelíden bevilágított a szobába. Ilyenkor szívesen látott jó barát a hold is.

Ferenc fölkönyökölt ágyában és kibámult az ablakon a holdra, és most úgy tetszett neki, hogy biz azt érdemes megnézni. Azok a poéták mégsem egészen bolond emberek, hogy olyan nagyon epednek utána. Nagyon szép látvány az. Az éj ragyogó szemu lámpája. Egy lámpa, amely beszélni tud azokkal, akik megértik; amely költészetet lehel, ábrándot áraszt. Egy lámpa, melynek fényétől megtelik a lélek édes, fájó gondolatokkal, olyan gondolatokkal, melyek mellett a képzeletalkotta tündérregék is pirulva húzódnak a prózába.

Ferenc addig nézte a holdat, míg o is megtanult vele beszélni. Ez a legkönnyebb nyelvtudomány a világon. Leküldi a maga üzeneteit illatos szello fuvalmában, hulló levél suhogásában, röpködo bogár zirzegésében. Az ember megfelel a holdnak néma leheletben, lassú sóhajtásban, és többet fejez ki vele, mintha három óra hosszat tartó oráció volna, mely fölött még az az elonye is van, hogy a lapok nem írhatnak felole kritikát.

Feri most vette észre, hogy hűvös levego hat be az ablakon, megfázhatnak, megbetegedhetik. Sietve takarózott a paplan alá. Az a bolondság történt vele, ami még soha: féltette egészségét. Mi lenne holnap a kisleányból, ha o megbetegednék az éjjel? pedig arról a kisleányról neki kötelessége gondoskodni. De hogyan? Visszaküldje a szüloihez? Nem! Az annyi volna, mint a nyomor ölébe taszítani vissza. Azután akkor nem is maradna senkije, akirol gondoskodnia kell. Csak az a kérdés, miképp gondoskodjék o valakirol, mikor még magának is kellene valaki olyan, aki gondját viselje?... E pillanatban gyönyöru ábrándos dal csendült meg a

szomszéd nappali szobácskában, lágy, fuvolaszeru hangon: »Die braunen Augen hab'ich gern, tra lalala!«

A zsidóleány álmában énekelte azt a dalt, amivel kis testvéreit szokta elaltatni otthon. Ferenc örömteljesen rúgta le magáról a takarót.

- A patvarba! Lehet belöle énekesno.

Reggel az volt legelső dolga Ferencnek, hogy felköltötte Lábast, aztán elment vele együtt a színházigazgatóhoz, kinek elbeszélvén a történeteket, kifejezé azon óhaját, hogy Esztert képezze ki énekesnőnek.

Az igazgató derék, jovialis ember volt, s mindent megígért Sásdynak.

- Nagyon jól van, esküdt úr! Délután egy órakor várni fogom a szállásomon. Akkor majd meglátom, oly jól énekel-e védecsnöje, mint ön mondja?

- El fogok jönni, igazgató úr, vele együtt!

Délelőtt azzal foglalkozott, hogy Esztert elokészíté a próbára, élénk színekkel rajzolva eléje a szebb jövőt.

A kisleány pirulva, lesütött szemekkel hallgatott.

Mit tudott volna o, együgyü teremtés, a színészethez? Mit tudott o dicsoségról, tapsról, koszorúról? O csak egy különbséget tudott tenni az emberek közt: »Azok, akik fekete kenyeret esznek, és azok, akik kalácsot.«

Feri eltalálta ezt a gyöngé oldalát:

- Hogy fognak megörülni szülei és kis testvérei, mikor majd szép selyemruhában járó kisasszony lesz! Küldözni fog nekik mindenfélét, pénzt, csecsebecséket, magához veszi őket, és aztán boldogan együtt élnek.

A szende, lesütött szemekben csodálatos lány lobogott föl.

- Jól van, én hiszek magának! Maga olyan nagyon jó. Leszek hát komédiásno.

A színházigazgató két dalt énekeltetett el vele délután. Azután félrehúzta Sásdyt, és azt mondta neki:

- Ez a gyermek fölér akkora darab gyémánttal, mint a fejem.

Pedig ugyancsak jó nagy darab feje volt a direktor úrnak.

Sásdy arca sugárzott az örömtől.

- Vigyázzon rá, uram! Én önre bízom, hanem meglehet, hogy egyszer majd számon fogom kérni öntől, mert ennek a leánynak én vagyok az apja.

Aztán Eszterhez fordult.

- Holnap a színtársulat elmegy innen, kislányom! Te nem fogsz látni engemet, talán csak évek múlva, talán akkor sem, talán soha; hanem azt el ne feledd, amit utoljára mondok neked!

A leány lehajtotta fejét és egy könny gördült ki szempillái alól. Talán attól az »utoljára« szótól.

- Tegnap egy kardot tettem ajtód elé, mikor aludtál, az virrasztott fölötted. Azon a kardon keresztül nem léphetett senki át. Te magad állasz az életben, kell, hogy magad vonj ilyen kardot magad köré, melyen át ne léphessen hozzád senki. Ez a kard legyen az önérzet.

Ha Feri esküdt véletlenül bepillant a vele szemben álló tükörbe, kettőt tesztek egyre, hogy elröhögi magát a saját komoly ábrázatán. Egy könnyelmu gyermek föltolja magát egy másik könnyelmu gyermek apjának. A sorsnak nagy kedve telik abban, hogy az emberek szeszélyeiből minduntalan csinál magának komédiát. Hanem ok maguk nem annak veszik. A kis zsidólány átérezni látszik, hogy neki mindene az a piciny fiatalember; az is elhagyja most, s minden olyan üresen marad utána, minden, minden!... Önkéntelenül lehajol és megsókolja az ifjú kezét, azt a kezét, amelyen még ott látszanak azok a tentafoltok, mik az apja elleni végrehajtási jegyzokönyv megírásánál ragadtak rá. S mintha izzó vas égette volna meg, úgy kapja el kezét az esküdt, s szalad ki a szobából, hanem az ajtóban hirtelen megfordul, visszamegy a leányhoz, kiveszi tárcáját és a benne lévő pénzt két rakásra szedi.

- No, ne mondd, hogy csak úgy nekieresztelek a világnak. Itt van tíz forint kölcsön. Ez összes pénzemnek fele. Azt majd egyszer vissza kell fizetned. Gazdálkodjál vele. Haszontalanságra ne költs!

Ezt jól eltanulta saját apjától; az szegény mindig ezzel az egy beszéddel ereszté útnak »Ferenc úrfit«. No, ez egyszer mégis hasznát vette neki, mert o is elmondhatta másnak.

Sásdy ajánlotta magát.

- Még egyet, esküdt úr! Nem lesz-e valami kellemetlenségem, hogy a lányt csak olyan »per mopsz« engedéllyel viszem? Nem egészen tiszta munka.

A kis esküdt bosszankodva nézte le a direktort.

- Semmit se féljen, uram! Mondtam már, hogy én vagyok az apja. Én felelek mindenért.

- Teringette, nagyon jól van! Eszerint végezhetünk.

- Nem egészen. Mi lesz Eszternek színészi neve?

- Megálljon csak, hadd legyen M. Alphonsine.

- Helyesen. Isten önnel! El ne feledje, hogy számon fogom kérni.

Sásdy könnyed mazurka-polka lépésekben lejtett ki az ajtón, s egy félóra múlva már ott ült, ahol tegnap ilyenkor: a szolgabírói irodában.

És mikor faragni kezdé a kacskaringós ítéleteket, néha megállt a toll a papíron, nem azért, mintha talán pontig jutott volna az írásban vagy talán kifogyott volna a tinta belöle, hanem mert gazdája elméláztatott valami bolond dolog fölött, amiért nem jár napidíj.

De hát minek is rontaná a papirost, mikor olyan szórakozott, hogy a hivatalos gondolatok közé mindig odaír egy nevet: »M. Alphonsine«.

ÖT ÉVVEL KÉSŐBB

Öt év múlva többen is leírták ezt a nevet. Tele voltak vele a lapok. Divat volt M. Alphonsinet magasztalni. Bécsben egymás hátán ültek az emberek, mikor a bálványozott művészno föllépett. Azt sem tudják, honnan jött, hová való, csak azt, hogy itt van, hallják hangját s lelkesednek tole.

Némelyek mondják ugyan, hogy Magyarországról jött; valami alsóbbrendu vándortársaságnál fődözte föl az operaigazgató; hanem az nem lehet igaz! Jobban megközelítik az igazságot azok, kik makedvelo orosz hercegnonek állítják.

Már eddig három mágnás megbolondult, kilenc eltékozolta minden vagyonát érte; hanem ez csak mind érdekesebbé teszi a művésznöt, ki egy egész palotát bérel az Úri utcában, melynek szobáiban ott ácsorog a bécsi high life minden valamirevaló férfitagja.

Hja, öt esztendo nagy ido, azóta sok minden változott meg!

Stofi bácsi már öt Trattner-Károlyi naptárt nyúzott el, Béla barátunk két kulacsot akaszt nyakába, ha egzekúcióra indul: az egyikben likor van, a másikban bor. Kálmán öcsénk megházasodott és most már szolgabíró, s æ a csúfság történt meg rajta, hogy felesége leszoktatta a dohányzásról. Most már csak sátoros ünnepnapokon szí titokban a kert bokrai közé rejtozve. Szegény Kálmán!

Csak Sásdy esküdt nem változott; o megmaradt abban az örökös egyformaságban, amit maga a legjobban szeret. O most is akkor kél, mikor a többiek feküsznek, és szolid elméletben. Neki, még mikor meghal is, külön kell agyonütni tulajdonságait, annyira belegyökereztek.

Hanem bármily egyforma is volt élete, mégis történt benne olykor egy kis változatosság, amely rendesen csak abban nyilvánult meg, hogy néha jobban mulatott, néha rosszabbul.

A nagy multságok közé tartozott például, mikor a hajdani három esküdt összekerült. Bezzeg volt nagy »hecc«, megújultak a régi napok.

Mikor az ismeretes irodába benyitunk, épp Kálmán szolgabíró várja a két esküdt. Az iroda bútorzata nem változott. Ugyanaz a náthás iktató, ugyanaz a háromlábú szék, a Béla ablakában a bepecsételt cylinder, csak a Feri asztala fölött látszik valami új bútor. Azt is ismerjük. Az a garasos füttyülo az, melyet Gelbstein zsidótól foglaltak le valaha, nagyon régen, s juxból vagy emlékezet okáért akasztott oda. Úgysem alkalmatlankodik senkinek. Aztán legalább legyen valami a zálogházba vándorolt télikabát helyén. Az a furcsa kaland pedig, mikor a kis zsidólányt elvitte Stofi bácsitól, csak nagyon ritkán jut eszébe. Elmossa a többi kalandok köde az emlékezet elöl. Pedig érdekes kaland volt! Ha ráér egyszer, majd megírja annak a bolondos igazgatónak, hogy »mi lett az o lányából?« Azóta már alkalmasint

fölboncolták a Rókus kórházban. Hja, hiába, az már a világ sorja! Miből tanulnának az orvosnövendékek rosszul kúrálni?

Hanem nem is kellett írni az igazgatónak; jött valaki, aki elmondta Ferinek, mi lett Eszterből.

Ezt ugyan megtudhatta volna a lapokból is, de hát Feri esküdött nem szokott újságot olvasni. Sosem lesz obelole - úgymond - külügyminiszter, a többi tárcát pedig majd csak elviseli újságolvasás nélkül is. Mindjárt úgy beleszületik ezekbe a magyar ember.

Az a valaki, aki elmondta, Kálmán volt. Kitörő örömmel fogadták, mikor megérkezett. Béla abbahagyta az írást és földhöz ütötte a tollat, Feri esküdött pedig fölugrott és beütötte a Kálmán cilinderét, amit az annak a jeléül hozott fején alkalmasint, hogy az ökor, ha Bécsbe viszik is, ökor marad, de a magyar ember, ha Bécsbe viszik, nem marad többé magyar ember.

- No hát mi újság Bécs vármegyében? - esett a vendégnek a két volt kollega.

Kálmán a cilindert egyengette.

- Hát megnyertem a pörömet; hanem az csak mind bliktri. Mondok én annál nagyobbat is. Láttam azt a kis zsidólányt, akivel azt a nobl juxot csináltuk vagy öt év előtt.

Sásdy mint a villám pattant föl, minden porcikányi emlék eszébe jutott.

- Hol láttad?

- Bécsben! - felelt Kálmán.

- És?

- Az udvari színház legelső énekesnője, az imádott M. Alphonsine, egy félisten, vagy tudom is én, mi. Oh, ha most látnád! Egész Bécs lábainál hever. Ördögbe! csak lett volna idom bemutatni magamat!

- Brr! Ha a feleséged hallaná! - tréfálódzék Béla.

Feri esküdött azonban nem szólt, nem kérdezett többé egy betűt sem, hanem vette kalapját és távozott. Azt mondta, hogy hazamegy a szállására. Otthon felejtett valami irományt. A vacsoránál majd elmondhatja Kálmán a többit.

Otthon összecsomagolta a legszükségesebbeket s elutazott Bécsbe. Harmadnap délből már ott állott M. Alphonsine elosztójában. Az inasok nagyban megbámulták a fekete, apró emberkét, aki egészen szalontalanul, valami ázsiai jelmezben, hegyesorrú csizmákban, csizmabagyurt nadrágban s olyan kabátban jelenik meg, melynek a varrott helyei gondosan be vannak fedve zsinórral, mintha bizony a kis gnóm azt akarná elhíttetni az emberekkel, hogy az o kabátja »egy darabból« van csinálva. No, itt ugyan nem akad olyan bolondokra!

A kis gnóm azon kezdte, hogy a legközelebb keze ügyébe eső inast jól oldalba lökte:

- Hej, sógor, melyik szobában van a kisasszony? Beszélni akarok vele.

Az inas megvetőleg nézte le Feri urat, s kezeit hátul keresztbe tévén, arisztokratikus orrhangon felelt:

- Nem lehet, édes barátom! Jöjjön máskor, most el van foglalva onagysága. Wallenbach Edmund és az öreg Mont-Cenis hercegek, Stand báró és gróf Szentillényi vannak látogatáson.

- De, Bruder, ha az egyiptomi alkirály van is ott, az nekem mindegy. Úgy lenyeselem azt a nagy füledet rögtön, ha nem jelentesz be, hogy ebédre akár visszaeheted oket - rántva!

Ez hatott. A kis gnóm úgy nézett ki, mint aki megtartja, amit ígér. Az inas átvette névjegyét s bement a szalonba. Onagysága éppen zongorázott. Felséges reggeli öltöny volt rajta, igézőn tüntetve ki szép idomait, hosszú fekete haja ki volt hanyagul bontva, márvány homlokán az ég tisztasága, fekete szemeiben a pokol tüze ragyogott. Üdvözülni és elkárhozni lehetett volna egyszerre mellette.

Mont-Cenis herceg ült jobbján egy vörös bársony szófán és haját simogatta. Megesküszik rá, hogy mióta Alphonsine hajának illatát szívja magába naponként két óráig, egészségesebb. Balján a magyar gróf foglalt helyet, szoke, érdekes ifjú, aki szeretné megmutatni, hogy blazírt, de szemeinek szerelmes csillogása megcáfolja modorát. A szemek ritkán hazudnak. Wallenbach herceg odakönyökölt a zongorára és a viláért sem nézett volna másüvé, mint Alphonsine-ra. Amióta Alphonsine-hoz jár, azóta nem iszik pezsgot, s mégis mindig részeg. A szép Stand báró, a »saison Lyon«-ja, föl s alá járkál a teremben és játszik egyik lehúzott sárga kesztyűjével. Közbe-közbe elfordul és ásít egyet, hanem úgy, hogy mindenki észrevegye: o ma mily nagyon »fade«. Ez is divat.

Az inas nem bírta bevárni a darab végét, a háta mögé került tehát úrnójének s eléje tette a zongorára a névjegyét, melyen valami értelmetlen ázsiai név bosszantá a szemet: »Sásdy Ferenc, m. esküdt.«

Alphonsine szeme, mikor a hangjegyekre pillantott, megakadt e névjegyén.

Egy név van rajta, amely beszélni tud, egy név, melynek minden betűje nagyobb a szent István toronynál! Mit keres itt ez a névjegy? A büszke művészno jéghideg arcán valami lázas pirosság kezdett égni, a szemek tüze pedig valami szende kifejezést kölcsönzött valahonnan, épp megfordítva, mint azelott. A délceg termet, melyet királynok irigyelhettek volna meg, elveszti egyszerre szokásos jellegét, összeesik. Olyan lesz, mint egy beteg nimfa.

Egy név mely előtt lemállik az emberrel, mint a vakolat, minden színlelés, és nem marad meg semmi, csak maga az ember - szerep nélkül

- Hol vetted ezt a névjegyét? - kiáltott Alphonsine inására.

- A gazdája adta kezembe. Odakünn vár. Nagyon fenyegetődzött, ha be nem jelentem.

Alphonsine futott az ajtóhoz, hogy maga vezethesse be a névjegy gazdáját. Hanem abban a percben, amint az ajtóhoz ért, megnyitott az sebesen, s belépett - Feri esküdt. A kis emberke udvariasan meghajtá magát, futó pillantást vetett a jelenlevőkre, a finom urakra, a buvös delnőre, és akkor megijedt attól a fénytől és pompától, mely környezé. Olyan otthoniatlanul érezte itt magát. De hát minek is jött o ide? Hiszen semmi célja sincs. Bezzeg mennyivel jobb volna most otthon ülni a szolgabírói irodában és vezetni a tárgyalási

jegyzőkönyvet, amihez ért, mint ide keveredni, a nagyurak közé, és diskurálni velök az o modorukban, amihez nem ért. De nem sok ideig gondolkozhatott rajta, mint kezdje beszédét, mert Alphonsine, az igézo Alphonsine, kire o pillantani sem mert, odalépett hozzá, üdvözlés gyanánt megfogta kesztyutlen barna kezét, és - megcsókolta.

- Ah, ah!... - hangzott mindenünnen egy-egy elfojtott fölkiáltás.

A vén Mont-Cenis herceg nagyon csóválta a fejét, Szentillényi gróf föl-rúgott csodálkozásában egy zsámolyt, Edmund herceg égo végével dugta be havannáját a szájába, Stand bárónak pedig ásítás közben nyitva maradt a szája három percig. Hanem legjobban bámult maga Sásdy esküdt úr. Egyet fordult a világ vele. Elveszté eszméletét s úgy állott ott, mint egy sóbálvány; a szája mintha hebegett volna valamit, hanem azt nem értette meg emberi fül.

Alphonsine kezénél fogta s odavezette közel az úri társasághoz.

- Az én apám. Van szerencsém önöknek bemutatni!

- Quel diable! Egy huszonnyolc vagy huszonkilenc éves fiatalember! - mosolygott az öreg herceg.

Alphonsine visszamosolygott a szeme közé:

- És mégis úgy van! Majd egyszer megmagyarázom önöknek. Hanem most engedelmet kérek visszavonulhatni. Viszontlátásig!

Egy kecses bókot csinált, s az elámulástól még mindig szóhoz nem jöhető kis embert belso lakosztályába vonta. Ott aztán leültette maga mellé a pamlagra.

- Kisasszony, - kezdé Ferenc - kívántam tiszteletemet tenni.

Alphonsine még közelebb hajolt hozzá, úgy, hogy egymás leheletét érezték orcáikon. Azután szelíd, lágy hangon suttogá:

- Miért nem szólít ön most is »te«-nek, mint ezelott?

Feri izzadó homlokára nyomta kezét, mintha onnan szeretett volna kiszorítani valami jó gondolatot.

- Ah! Hogy képzél nagysád olyan vakmeroséget? Az akkor volt. Régen volt, talán nem is igaz már az!

Alphonsine a legyezójével játszott és elpirult. Talán attól a gondolattól, amit mondani fog.

- Én nagyon sokszor gondoltam azokra az idokre.

- Oh! én is, nagyon sokszor, mikor még...

Itt elakadt.

- Mikor még ön lánya voltam, nemde? Miért nem nevez ön most is annak? Miért tagad meg?

A fiatalember megint egy ígét nem bírt kimondani. Alphonsine hévvel folytatá:

- Pedig jó lánya voltam. Igyekeztem megtartani az ön tanácsát.

Alphonsine fölkel. Újra a büszke királynó volt, villogó szemekkel, márvány arcával, délceg, méltóságos természetével.

- Az a kard mindig ki volt vonva és ort állott fölöttem!

A kis fekete ember örömteljesen ugrott fel, és megcsókolta a büszke királynó márványhomlokát. Azután mintha eliszonyodnék saját vakmerőségétől, félve pillantott rá: ha nem haragudott-e meg a királynó? S a királynó már nem állott ott, csupán egy naiv falusi lányka, ki egy csók miatti zavarában haragszik is, mosolyog is, a kis ügyetlen! Sokáig nem szólt egyikök sem. Csak a nagy márványóra ketyegett a szobában: »Soha többé, mindörökké!« Egyike volt ez azoknak a szüneteknek, mikor a némaság beszél. Az o szava pedig szent.

A nagy színészno, a szellemdús delno, a bécsi körök bálványa kifogyott a kifejezésekből egy egyszerű falusi ember előtt, úgyszólván az volt kénytelen megtörni a csendet.

- Hát ön, kisasszony! mért nem nevez engemet »apjának«? Akkor majd én is kis lányomnak fogom szólítani.

A delno még jobban pirult.

- No hát, isten hozta önt, kis papa!

S azután annyira elszégyellte magát attól, amit mondott, hogy a pongyola fehér selyem öltöny lobogó ujjába takarta arcát.

Mikor kivette onnan, olyan piros volt, mint a bíbor.

- Ah! nem jó, nagyon furcsa! Majd keresünk magunknak más címet.

A kis fekete esküdt ábrándosan bólintott fejével:

- Igen, más címet fogunk keresni!

Egy hét múlva aztán csakugyan kerestek maguknak más címet.

- Kedves vologényem!

- Édes menyasszonyom!

BEFEJEZÉS

Kálmán szolgabíró és Béla esküdt pedig hiába várták Feri barátjukat, az nem jött vissza a vacsorához. Egész tíz napig hírért sem hallották, mintha a föld nyelte volna el. A sok ügyvéd hiába káromkodott, hogy tárgyalásokat tuz ki s nincs jelen; Stofi bácsi hasztalanul dicsérte Stuchec szolgabíró korát, azért a fekete esküdt mégsem jött haza.

Boldogtalan hitelezői már keresztet vetettek pénzökre. Volt, nincs! Az bizony beleölté magát a Dunába. Legszebb vége egy tiszteletbeli esküdt pályájának. Béla esküdt esküdözött, hogy ily csúfot nem követhetett el rajta kollegája, »vízbe« ölvén magát. Ezt már nem teszi föl róla, aminthogy igaza is volt, mert tizednapra tole érkezett három levél világosan bizonyítá életben létét.

A levelek Stofi bácsinak, Kálmán- és Bélának voltak címezve. Mind egyforma tartalmúak: jelenti bennük, hogy mához két hétre esküvoje lesz M. Alphonsine művésznovel, szívesen látja a nevezetteket az ünnepélyre otthon, öreg anyja házánál, Sásfalván.

Kéry Béla leveléhez még egy záradék és egy más levél is volt csatolva, finom noi vonásokkal, Gelbstein Dávid címmel. A záradékban fölkéri Sásdy, hogy miután ez a Gelbstein Dávid Csernavodán lakott ezelott, de azóta nem tudni hová ment onnan, annak rendje és módja szerint el ne mulassza kurrentáltatni és kézbesíttetni neki ezt a levelet, mert az az ember neki apósa.

Béla el is követett mindent, hogy a vén zsidót és családját feltalálja; személyesen is elment Csernavodára tudakozódni, de nem jutott eredményhez. Alkalmasint elköltözött a megye területéről. Az ördög bírna egy batus zsidót feltalálni! Makótól Jeruzsálemig nagy darab föld, ki tudja, melyik barázdában kóborog!

Kéry Béla azt táviratoztatá a hatodik napon Sásdynak Bécsbe, hogy Gelbstein Dávidot nem találhatta meg sehol. Sásdy pedig azt felelte, hogy maga jött le Gy...ra, Gelbsteint keresni.

Annak az embernek ott kell lenni a lakodalmán!

De o is úgy járt, mint Béla: se híre, se hamva a vén zsidónak.

Néhány napi sikertelen keresés fölötti bosszúságában már épp Bécsbe készült vissza s iratait rendezte a hivatalban, midon valaki rányitja az ajtót. Az öreg zsidó volt: Gelbstein Dávid.

Ugyanaz a rongyos ruha volt rajta, mely öt év elott, azzal a különbséggel, hogy most már sokkal rongyosabb, a haja sokkal fehérebb, alakja görnyedtebb, arca ráncosabb.

Sásdy vidáman ugrott föl székéről s nyújtotta feléje kezét.

- Isten hozta, öreg úr! Hogy van? Ezer esztendeje nem láttam, pedig már keresttem is.

Hanem a vén zsidó nem merte elfogadni a feléje nyújtott kezét. Mi köze egy rongyos zsidónak egy tekintetes uraság kezéhez? A zsidónak csak akkor van joga megfogni az uraság kezét, ha »váltó« van benne; az üres kezét nincsen joga megfogni. Dávid »szomszéd« egykettőt köhintett, kivette bugyellárisát zsebéből és kiolvasott belole ötven százast, ötezer forintot.

- Tekintetes uram, egy zálogom van nekem itt, amelyik nekünk szent családi kincsünk. A nagyapám hagyta apámnak, apám hagyta legöregebb fiának, az meg nekem, hogy azzal keressük becsületes kenyerünket nemzedékről nemzedékre. Én sem akarok rosszabb lenni oseimnél, szeretném fiam számára hagyni; hát azért jöttem, hogy kiváltsam. Itt van az ötezer forint érte. Több pénzem sem égen, sem földön. Sokat izzadtam, fáztam, míg ennyit is kikerestem, de mégis megvan. A jó isten megsegített velem.

Sásdy nagy szemeket meresztett. Ez az ember félkegyelmű.

- Micsoda zálogja van itt magának? Nem értem!

- Hát az a füttyülo, ott a szegen.

Ferenc röhögve vágta magát vissza székébe, azután visszatolta a zsidó pénzét.

- Ne bolondozzék, öreg úr! Öt év sok idő, azóta sok megváltozott. Most már az adós is ember: az adósok börtönét eltörülte a törvény, semmit se féljen a becsukástól!

Most az öreg zsidón volt sor mosolyogni.

- Nagyon jól tudom, kérem alásan! De mikor nekem a füttyülo kell. Csak tessék, kérem, elfogadni a pénzt.

Feri csodálkozásában nem talált hamarjában feleletet.

- Tudja mit, öreg úr! visszaadom én a maga füttyüloját pénz nélkül is szívesen, egy föltétel alatt.

S ezzel mosolyogva levette a szegrol a porlepte drága jószágot, s visszaadta a pénzzel együtt Gelbsteinnek.

- Mi legyen az a föltétel, kérem alásan?

- Az, hogy jöjjön el vasárnap a lakodalmamra.

A vén zsidó arcán megsokszorozódtak a ráncok.

- Mit keresnék én, szegény vén zsidó, az uraságok közt?

Feri odahajolt Gelbstein füléhez, s mialatt két kezét barátságosan megfogta, suttogva mondá:

- Mit keresne? Hiszen a menyasszonyom épp a maga lánya: Eszter!

- Ah! az én leányom? - mosolygott a zsidó. - Hogy vehetne el a teens úr egy zsidólányt?

- Hát hiszen már nem zsidólány többé. Rég keresztény lett belöle. Gyönyöru úri kisasszony.

Az öreg zsidó hangosan elkacagta magát.

- Hihih! Milyen tréfás úr a teens úr! Bizony ráfogná, hogy nekem lányom van, akit feleségül vesz. Van, de még kicsike mind a ketto. Hogy bolonddá tenné teens úr a szegény zsidót! Nincsen nekem több lányom, nem is volt soha, hihih! De csak tréfás ember a teens úr!

Úgy kacagott, hogy a könnyei is csorogtak bele; hanem a kacagásban volt valami eröltetett, valami nagyon szomorú. Feri észrevette azt, s még melegebben szorította meg kezét.

De Gelbstein eroszakosan tépte ki azt, s kivette a zsebébe gyurt bankócsomót és visszadobta az asztalra.

- Jaj, kérem, sietek, isten áldja meg a teens urat! Nagyon sietek. Valaki még el találja lopni a batyumat azalatt, míg a teens úr velem tréfálni méltóztatik. Ajánlom magamat, csókolom kezét, lábát!

Azzal kiment az ajtón.

Sásdy némán, összefont karokkal nézte, mint megy ki nagy hajlongások között, és nem volt annyi ereje, hogy visszatartóztassa; úgy állt egy helyen, mint egy odacövekelt karó, melyről elszállt a madár.

A másik pillanatban már hallatszott kinn a családi síp zurzavaros hangja: »Vegyetek emberek fehér zsinórt, fehérítot, pirosítot, rongyért, kócért!«

A batyus zsidó sebesen bekeveredik a nép közé és senki sem veszi észre, hogy egy-egy könny csordul végig ráncos, sápadt arcán.

Talán az ötezer forintot sajnálta, mit nászajándéknak, vagy a jó isten tudja, minek hagyott ott? Talán más egyéb bántja? Vagy talán mohón ette meg útközben a vöröshagymáját, és attól könnyezik?

Az emberek nem nagyon törődnek vele.

*

A lakodalmat emberül tartották meg. A sásfalvai kis udvarház megtelt vidám úri néppel, még Bécsbol is jöttek Alphonsine tiszteloi közül.

De ki érne rá mind elbeszélni? Egyszóval: jó bor, jó cigány és sok szép leány volt. A legjobb toasztot Stofi bátyánk mondta az új párna, eloadván nagy kacskaringósan az isteni gondviselés furfangos prókatori fogásait, mikor ok olyan helyen találták föl a legdrágább kincset, ahol semmi sem volt. Olyan processzus még Stuchec idejében sem történt. Az esküdt mást ment egzekválni, mégis az o szívét egzekválták el. Ez a legkellemesebb végrehajtás, mely után ritkán következik árverés. De azért a pör nem végzodik el még. A házasság csupán pörújítás. Kívánja tiszta szívébol, hogy ez a pörújítás mindig a perrendtartás szabályai szerint intéztessék el, s ebben a házasságban sohase forduljon elo »semmisségi panasz«.

Stofi bácsi ezzel a toaszttal méltán kiérdemelte a tizenhárom feketekávé, amit megivott. De még sok mondanivalója volt a régi idokrol: hogy nélküle nem lett volna Alphonsine muvészno, sem a Sásdy neje stb., mert furfangos módon o csalta el az isteni gondviselés csodás sugallatából a mostani menyasszonyt magasztos pályájára. Mondom, még tán mai napig is ott toasztíroznék és példálódznék Stofi bácsi a hosszú, összeöntözött asztalnál, ha Béla esküdt szintén föl nem kel ülöhelyéről s el nem ordítja magát stentori hangon:

- Mit is mondott csak a kabai asszony?